

OLGA POSTNIKOVA

Tristan in Izolda

Jelena sem poznal sto let. Zanje so govorili: Fejst punca. Srečevala sva se zdaj v eni, zdaj v drugi družini, ampak če je nisem imel ravno pred očmi, sem nanjo popolnoma pozabil. Ni bila po mojem okusu: nobene kozmetike, dokaj neopazna.

Poročila sva se na hitro in nekako avtomatično. Enostavno sem se ji – bolj po naključju in z ginom navdahnjen – pridružil na novoletni zabavi v prijateljevi počitniški hišici in ponoči sva se znašla v isti postelji. Bilo je grozljivo mrzlo. Spomnim se, da sva se čez odeje pokrila tudi z Jeleninim starim usnjenim plaščem, ki je neprestano padal na tla.

Ko je gostitelj vdrl zjutraj v sobo, odprl omaro in začel v kupu cunj iskati smučarsko kapo, sva še spala. Prebujen od škripanja nenamazanih tečajev predpotopne omare, s hrbtom obrnjen proti Jeleni, ki se je pretvarjala, da še spi, sem bebavo hihitajoč se povedal temu butcu, da se jutri z Jeleno poročiva. Planil je k vratom brez kakršne koli kape in obvestil o tem še ostalo publiko, ki je iz raznih lukenj lezla k zajtrku.

Nevesta je bila tiho cel mesec, njena mati pa je skoraj vsak dan hodila v Salon za mladoporočence z "vabilom" od matičnega urada v upanju, da bo kupila škornje za Jelena. Dobila pa je le dva kompleta posteljnega perila. Poleg posteljnine je moji bodoči tašči uspelo dobiti še eno, res nujno potrebno reč: tople pajkice za svojo mater, torej Jelenino babico. Na poroki se je eden od sorodnikov šalil v zvezi s tem, češ obogatela sta za hlače številka oseminpetdeset, očitno obstajajo neveste tudi takih dimenzij – nekateri imajo pač srečo.

Moje življenje se po poroki skoraj ni spremenilo. Prva dva meseca sva z Jeleno hodila v goste k njenim sorodnikom, ampak to so bila prijetna druženja v gostoljubnih hišah, kjer sem duhovičil za mizo in se skoraj vedno napil.

Nekaj časa sem živel pri Jeleni v skupnem stanovanju (imela je svojo sobo), potem pa sem navadno plaval v različnih družinah, njej pa telefoniral, da je ne

bi skrbelo. Nič takega, nič močnega ni bilo v njej, da bi me pritegnila. Po pravici povedano – nisem ji bil zvest. In pogosto se ji preprosto nisem mogel prikazati pred oči, ker nisem bil v stanju, v kakršnem se spodobi prihajati domov.

Denarja ji nisem dajal, ampak kadar sem se oglasil, sem vedno prinesel kaj za pod zob, kupljeno spotoma: škatlo skute ali kos salame, kruh vselej. Ni se pritoževala. Prala mi je in mi celo kupila nekaj flanelastih srajc, ker smo imeli v stanovanju strašno hladno.

Toda prihajal sem vse bolj poredko in ji samo telefoniral: "Grem k mami, čaka me še nekaj postranskega dela." Potem pa tudi klical skoraj nisem več in se spet nastanil v materinem stanovanju, kamor mi je sicer prepovedala voditi prijateljice, ni pa me nadlegovala z moralnimi nauki, če sem prihajal nekoliko okajen ali če sem zavil z običajno družbo kam iz mesta za nekaj dni. Čeprav je obsojala te moje razvade ...

Na koncu je od mojih zakonskih dolžnosti ostalo le to, da sva z Jeleno ob večjih praznikih obiskovala njeno družino in pri tem kazala podobo vzorne zakonske dvojice, da se ne bi starčki vznemirjali. Oblekel sem se v praznje, počakal Jeleno pri izhodu iz metroja in potem sva s torto, ki jo je po nekakšnem čudežu Jeleni vedno uspelo nekje stakniti, šla k njenim domačim, kjer so naju imeli za srečen par in se med drugim postavljali z mano kot zetom in strokovnjakom. Najtežje je bilo nazaj grede, ko sem spremljal Jeleno domov in je s tihim nasmeškom vprašala: "Boš vstopil?" Vedno sem ostal do jutra, vendar je bilo prisiljeno.

Mojo mater je na stara leta obšla verska gorečnost, postila se je ob sredah in petkih in takrat kuhala samo zame. Ob sobotah zvečer in ob nedeljah je hodila v cerkev. Najini odnosi so se zelo izboljšali, saj me je nehala gnjaviti z vzgojnimi nauki; zdaj je, kot je bilo videti, le molila za svojega razbrzdanega in izgubljenega sina. Ampak molitve niso učinkovale.

Rad sem imel hrupne večere z magnetofonsko glasbo in stanjem alkoholne lahkotnosti. Všeč so mi bila dekleta, s kakršnimi se lahko seznaniš na cesti. Še zdaleč niso bile vse vlačuge in po navadi sem dobro izbral.

Pred mesecem pa se je nepričakovano zgodilo tole:

"Tašča te išče," je rekla mama, komaj sem prestopil prag, ko sem se vrnil iz službe. "Jelena je v bolnišnici. Treba ji je odnesti haljo in copate, državno je tam vse strgano. Obiski so do sedmih, do takrat boš že prišel. Z rešilcem so jo odpeljali." Na, pa so se začele homatije, sem pomislil zlovollno.

Vedel sem, da je Jelena zadnje čase potrta in nekam bolehnata, ampak v podrobnosti se nisem poglobljal.

Vzel sem ključke njene sobe, ki mi jih je svoj čas kot soproga praznično izročila, da so se potem valjali v ločenem svežnju, in se odpravil v njeno stanovanje. Tam, v sobi, ki se mi je zazdela popolnoma tuja, sem strgal z obešalnika prvo haljo, ki mi je prišla pod roke, in našel natikače ter med hojo vidno puščal sled na parketu, da se je povsod bral umazan vzorec podplatov mojih superg. Dobro, da je bila bolnišnica blizu metroja.

V bolniški sobi je bilo zadušljivo pa še zaudarjalo je. Jelena je sedela na postelji in se mi, ko sem vstopil, boječe nasmehnila, kakor da bi ji bilo nerodno, da zapravljam zanjo svoj čas. Občutil sem žgoče usmiljenje s priokusom dolgčasa: pa čemu mi zdaj te skrbi in sitnosti s človekom, ki mi je v bistvu tuj ... Gospodinjski babji opravlki, nekakšne cunje ...

Gledal sem njene tanke ustnice, naivna usta; roke in kožico med prsti je imela rdeče od prepogostega umivanja. Prav nič lepa ni bila videti. Nekakšna žabica.

Izročil sem ji stvari, postavil na omarico steklenico soka, stresel jabolka iz torbe na posteljo. In šel kadit.

Po hodniku so hodili moški v svetlo modrih bolniških haljah, se sprehajali gor in dol in čakali oddajo s poročili. Dva od njih sta kadila na stopniščnem presledku. "Štiri tarifne postavke," je rekel eden, "to je vse. Ko so nabirali može za sanacijo černobilskega reaktorja v Černobilu, so obljubljali vse mogoče, zdaj pa tukaj gnijemo, o ugodnostih pa niti besede." Mimo je prišel človek s kvadratastim povojem na prsni, koža okoli gaze je bila vsa zelena od razkužila. Gledal sem bolnike, ne da bi si sploh poskušal pojasniti, kdo pravzaprav so. Mnogi od njih so bili blede in hkrati ožgani. S pogledom sem na njihovih prsni odkril nekakšne obročke iz gaze, vidne pod majicami, ki so jih nosili pod odpetimi, od sonca obledelimi haljami. Bilo je veliko takih okvirčkov. Ugotovil sem, da so te ljudi operirali tako, da so napravili odprtino v prsnem košu.

"Kaj je s tabo?" sem vprašal Jeleno, ko sem se vrnil v sobo.

"Kronična pljučnica," je odgovorila, "zdravili jo bodo, zelo težko diham."

Sestra me je nagnala. Poljubila sva se, obljubil sem ji, da kmalu spet pridem, in šel proti izhodu.

Ura je bila čez osem in glavni vhod so že zaprli. Kakih dvajset minut sem blodil po podzemnem hodniku med stavbami klinike. Pri čistilkah, ki so urno tekale sem in tja s praznimi vedri, sem se pozanimal, kako pridem ven, in končno prišel do vhoda, skozi katerega so vozili beli avtomobili. Ko sem zapuščal območje klinike, sem se obrnil nazaj, da bi se orientiral in naslednjič takoj našel pravo stavbo. In zagledal na vratih črn izvesek "Mestna onkološka klinika". Zdrzil sem se, vendar sem čisto nagonsko takoj pregnal nemir.

Jelenina bolezen je prinesla v moje življenje skrbi, na kakršne nisem bil pripravljen. Moral sem hoditi v bolnišnico, prinašati hrano, imeti stike z Jelenino materjo. Odpovedati sem se moral sobotnemu nogometu in prijateljskim druženjem. Ob koncu tedna smo se namreč zbirali v majhnem parku zraven inštituta ob prečni ulici, ki je bila obkrožena z večnim gradbiščem, tako da avtomobili tam niso nikoli vozili. Na tem tako imenovanem klistirodromu smo torej preganjali žogo, se rekreirali, potem pa planili k tam blizu živečemu Lehi na pivo in vodko in moške pogovore. Ampak čutil sem se dolžnega skrbeti za Jeleno. Tako ali tako sem se zanašal na to, da se bo čez teden ali dva vse skupaj vrnilo v ustaljene tire in da bom – spet prost – normalno zaživel, medtem ko bom zdaj ravnal človeško.

Ko je lečeči zdravnik sprejemal sorodnike (le enkrat tedensko in kdo ve zakaj v ločeni kletni sobi), sem po dolgem čakanju v vrsti rezko, celo nekoliko

obtožujoče vprašal brkatega dolgina po diagnozi Ljubljene. Vprašal in obstal, saj je imela Jelena (tega dolgo kot da nisem opazil) moj! priimek, in nenadoma sem se zavedel stopnje najinega sorodstva. Zdravnik je s tihim in nekam predirljivim glasom rekel: "Maligni tumor v desni ledvici, metastaze v pljučih." Otrpnil sem.

"Doktor," sem osuplo spregovoril, česa takega nisem pričakoval, "ali ni to morda pomota?"

"Ne," je rekel počasi. "Na sliki prsnega koša so okrogle sence. Moram vam povedati, da je bila bolezen prepozno odkrita. Rak je v tretji fazi."

"Od česa?" sem hotel vedeti. "Nikoli ni nič tožila."

"Vzrok je težko določiti. Zdaj radi govorijo: ekologija. Ampak včasih se proces začne spontano, brez očitnih vzrokov. Nekateri specialisti menijo, da zaradi stresa. Človek je nesrečen, potr - odpove pa imunski sistem. Zdaj je na vrsti biokemija. Opazovali jo bomo. Če je leglo boleznii v ledvici, jo bomo odstranili. Ljudje živijo tudi brez ledvice."

Šel sem ven na kisli dež. Blodil sem po ulicah in hodil čez tramvajske tire, ne da bi kaj videl ali slišal okoli sebe. Nenadoma sem spoznal: ona lahko umre in jaz sem to povzročil. Mučil sem Jeleno. V dveh letih nisem z njo niti enkrat resno spregovoril. Zdaj pa umira od žalosti, ki jo je tako dolgo skrivala - od moje nizkotnosti umira.

Dočakal sem peto uro, ko začnejo v bolnišnico spuščati obiske. V notranjosti sem bil zgrožen od svojega spoznanja, a pred Jeleno sem se delal optimističnega, da bi ji pokazal, kako je vse okej. Jelena je bila nekam posebno živahna, oči so se ji bleščale, in ko sem se z ustnicami dotaknil njenega lica, sem se začudil toploti in rdečici. Se je naličila, ali kaj? sem pomislil z upanjem.

"Najbrž sem se prehladila," je zaupljivo kot majhna punčka povedala Jelena. "Zjutraj in zvečer imam osemindeset vročine."

Pogreznil sem se v neusmiljeno, fiziološko kruto realnost. Ampak zdaj sem prvič odkril, da ljudje čustvujejo - res je - s srcem; in več ko srce premore čustev (pa četudi drgeta in boli), dražje mu je življenje.

Tašči so izdali prepustnico, da je lahko ostajala v sobi ves dan. Pridružila se ji je tudi moja mati, čeprav je Jelena govorila, da bo že sama zmogla in da se ni treba po nepotrebnem vznemirjati. Ampak s postelje se že ni več mogla dvigniti brez pomoči.

Jaz sem prinašal sredstva proti bolečinam, kar ni bilo preprosto, saj v lekarnah niso izdajali analgetikov brez recepta. V bolnišnici je veljal še stari sovjetski zakon: sobni zdravnik ni imel pravice izdajati receptov, ker naj bi vse potrebno za zdravljenje državljanov bilo na razpolago v bolnišnici. Prijatelj me je seznanil z medicincem, ki mi je na svoje recepte predpisoval najprej pentalgina, kasneje pa tudi maksigan. Bolečine pa so bile dan za dnem hujše, pri čemer je ni bolelo v prsih, ampak v sklepih in mišicah, zato je pogosto prosila, da smo jo preložili na drugo stran postelje, sicer so ji drevene noge, ko je ves čas neudobno ležala.

Na mojo prošnjo glede analgetikov je dežurna zdravnica povedala, da promedol dajejo le v skrajnem primeru, saj bi se pacientka lahko navadila nanj in postala narkomanka. Sicer pa so ji kmalu začeli dajati po eno injekcijo na štiriindvajset ur – ta bi morala učinkovati ves dan, v resnici pa je zalegla za kake tri ure.

“Najbrž kradejo zdravila, pri njej pa varčujejo,” je govorila tašča, ki je vsaki sestri in strežnici s čokoladkami plačevala za proceduro.

Izkazalo se je, da sta imeli moja mati in Jelena stike že davno, še pred Jelenino boleznijo, o čemer nisem niti slutil. Moja mama, ki je prihajala v bolnišnico z vedno istimi termovkami juhe in brusničnega soka, ji je tvezila o rešitvi duše in vztrajala, da je treba poklicati duhovnika, da bi ji podelil poslednje olje. A Jelena je krotko odgovarjala, da na to ni pripravljena.

Mama je naročila molitve z blagoslavljanjem vode, in nesrečnica je potem čakala to vodo ter zavračala ne le jedi, ki smo jih prinašali vsi trije, ampak tudi okusni domači sok, tako da smo ga vsak dan zlivali stran, ne da bi ga pokusila. Na dan je pojedla le dve tri žlice vodene državne kaše.

Moja mama je diagnozo poznala, ampak tašča, ta idiotka, ki smo ji z resnico prizanašali, je kar naprej iskala domača zdravila za pljučnico in hotela na silo pitati Jeleno z zmesjo drobovine, medu in soka stoletnika.

Mama me je nagovarjala: “Jutri bo praznik. Moraš k maši. Četudi ne veruješ, moraš. Gospod vidi.” In ker ji je bilo jasno, da ne bom zdržal vsega dolgega bogoslužja v cerkvi, mi je velela priti samo za eno uro. Z občutkom tesnobe sem obljubil, da pridem in da bom naravnost iz cerkve nesel Jeleno blagoslovljeno vodo.

Vstopil sem v cerkev in dušil napad slabosti zaradi vonja po kadilu. Bogoslužje je šlo že h koncu. Po duhovnikovi pridigi, ki je nisem poslušal, sem počakal še nekaj časa sredi nerazumljivega petja in značilnega vzklikanja stark. Potem so ljudje naposled začeli odhajati, medtem ko so se križali in poljubljali ikono. Mama mi je dala znak, naj ostanem.

Cerkveni pevci so sestopili s stopnic pred ikonostasom in se prerazporedili, tako da zdaj niso stali ob straneh ikonostasa, ampak poleg ločenega dvignjenega dela, na katerem je ležala ogromna odprta knjiga. Zvon je udarjal trepetajoče, brez melodije; tako trepetaje, da sem pomislil, da zvonar pozna našo bridkost.

Zagledal sem ogromno srebrno posodo z vodo, zraven pa tri debele sveče.

V cerkvi je bilo malo ljudi in v molitvi, ki jo je razločno in odločno izgovarjal duhovnik, sem nenadoma razumel ne le posamezne besede, ampak molitev v celoti. Bila je preprosta in zdelo se mi je, kot da so v njej skoncentrirane moje lastne misli, le da so izražene na starodaven način. “Pogasi vročico, pomiri trpljenje in sleherno prikrito bol,” sem slišal simptome Jeleninega trpljenja, “ozdravi sužnja svojega ... Dvigni z bolniške postelje,” je bral duhovnik, mladi pomočnik v svetlo modrem oblačilu s širokim trakom čez hrbet pa mu je podajal majhne listke, “bolnega Georgija, bolno Jeleno ...” Zdaj sem razumel,

da so pri molitvi ostali sorodniki, katerih imena so bila napisana na teh listkih. Tudi mladi so bili prisotni. Neko starko so oblivale solze.

Potem je duhovnik veličastno prešel k nizki mizi, kjer je med številnimi svečami stalo majhno bronzirano razpelo, in spet začel brati s pojočim glasom – žalostno in strogo. To je trajalo precej dolgo. “Pravkar umrlega Fjodora ...” in še in še imen. Spoznal sem, da zdaj prosijo za dušni mir, za odpuščanje grehov umrlih, skupaj pa molijo tisti, katerih bližnji so bolni.

Po blagoslovu vode in precej nesmiselnem kropljenju nas, ki smo prisostvovali, smo se začeli razhajati. Mama mi je podala steklenico blagoslovljene vode: “Nesi!”

“Večen spomin” je še dolgo zvenel v meni, ko sem šel proti “Trgu Nogina” in se vozil v zadušljivem metroju. Jaz, ki sem se privlekel v cerkev mrmraje o odvečnem izgubljanju časa in verjel zgolj v psihoterapevtski učinek blagoslovljene vode, sem bil zdaj poln nekakšne tihe prevzetosti in pretresen od neme prisotnosti neznanih ljudi v moji bolečini. In nenadoma sem bil prepričan, da bo Jelena ozdravela.

Medtem so Jeleno preselili iz sobe s petimi posteljami v tako z dvema, določeno samo zanjo, tako da smo sorodniki lahko uradno čez noč ostajali pri njej in uporabljali drugo ležišče. Vzel sem dopust, da sem se pri dežuranju lahko izmenjeval z obema materama in Jelenino kolegico, ki je edina zunaj družinskega kroga sodelovala pri njeni negi.

Medicinski termini so mi bili tuji in na začetku me niso zanimali sedimentacija eritrociti, levkociti in podobno, zdaj pa sem po vsaki analizi spraševal za rezultate, preverjal tabele, listal po medicinski enciklopediji in si sam poskušal razložiti tiste fragmentarne informacije, ki so mi jih dajali večno hiteči zdravniki. Jeleni so pogosto jemali kri, vene je imela že čisto natrgane, in le zaradi njene neverjetne potrpežljivosti sem prenašal nerodnost sester. Eno tako namalano mrho, ki je ravnodušno zabadala krepko iglo v Jelenino krvavečo roko, sem skoraj udaril. Na moje neposredno vprašanje, kakšno je njeno stanje, je njen lečeči zdravnik pogledal v tla in rekel: “Verjemite, nič več kot dva tedna ...”

Jelena je postajala vse tišja in bolj ko je bila nemočna, bolj krivo se je počutila. Vstajala ni več in naravnih potreb se je strašno sramovala. A izmučene strežnice so nenadoma opustile vsako delo, tako da sva z Jeleno ostala sama.

Čistilke tudi vstopile niso več v sobo. Vse sem delal sam – umival sem Jeleno, nadzoroval kapalke in postiljal posteljo, potem ko sem Jeleno prenesel na sosednje ležišče in se čudil njeni mršavosti. Ko sem pospravil sobo pred jutranjo vizito, sem nekoč smehljaje se rekel: “No, pa imava stanovanje pospravljeno.” Jelena je neslišno zajokala.

Bolezen ji je počrnila obrvi in trepalnice, ustnice je imela vroče in razpokane, pojl sem jo z žličko, kot ptička. Vzel sem njeno tanko roko v svojo in ure sva tako molčala: ona napol v spanju, jaz pa v čudnih notranjih prošnjah. H komu – k medicini? K Bogu?

Zdelo se mi je, da bi se moja iskrena pripravljenost vzeti nase njeno fizično bolečino morala nekje upoštevati in da bi se v vsesplošnem ravnotežju trpljenja in sreče moral odmeriti Jeleni del življenja na moj račun. Ampak Jelena je ugašala, kakor da je s svojo usodo plačala za prebujenje moje duše.

Na eni od voženj z metrojem na poti v bolnišnico mi je prišlo na misel, kako strašno se naš čas razlikuje od preteklega – od kakega srednjega veka, na primer. Takrat družba ni dopuščala izrazov čutne ljubezni in svoje poltene namere so morali ljudje prikrivati, zdaj pa družba, ki ji pripadaš, preži na kakršen koli pojav sentimentalnosti in z ironijo kaznuje ravno romantične nagibe. Za moške to ni nič takega. Ampak kako to prizadeva ženske! Skoraj vsako dekle, ki sem jo srečeval na zabavah ali na cesti, je bila videti lajdrasta, pa čeprav v resnici sploh ni bila. Taka je postala nekakšna norma.

V tistem tednu, ki sva ga z Jeleno prebila skupaj v zadušljivi sobi za umirajoče, sem doumel, da je nisem po naključju izbral za ženo. Kot da bi si podzavestno priskrbel oporo za tedaj, ko bi se me svet, ki sem ga tako epikurejsko užival, naveličal in me izvrigel zaradi odtujenosti, ki je tičala v jedru mojega odnosa do njega. Usoda pa je obrnila tako, da sem moral jaz postati opora njej. Uštel sem se.

Zdaj sem razumel, zakaj mi je bilo tako mučno po popivanjih in po seksualnih srečanjih iti v Jelenino pospravljeno sobo, kjer me je čakala. Vedel sem, da me je čakala, in to je godilo moji samozavesti, hkrati pa, kaj bi tajil, spodbujalo mojo blodnost. Kot se reče v moški družbi, sem se spajdašil z vsako junico, ki mi je prišla na pot. A k Jeleni, ki me je zaupljivo sprejemala vsakršnega – umazanega, pijanega, pa še lagal sem ji pri vsaki besedi -, si nisem drznil priti.

V teh dneh sem, ne glede na tragičnost situacije, imel tudi boljše trenutke. Jelena je zrla v sinje nebo, uokvirjeno z oknom in včasih rekla: "Ven bi šla, daj, greva na morje!" In vzel sem njene vroče prste med svoje šape, kakor v polžjo hišico, in ji kakor majhnemu otroku govoril: "Biba leze, biba gre ..." In ko so naročili, naj pije mineralno vodo, in sem jo v bližnji trgovini tudi našel, sem se teh steklenic veselil bolj kot svojega projekta, ki so ga hvalili in nagradili. In ko je za pol ure zadremala, sem jo rad opazoval. Pokrival sem nežna dekliška stopala in se spominjal, kako popolne noge ima in kako po navadi hodi – lahkotno kot kozica, v svojih črnih italijanskih čevljih.

Tašča, ki še vedno ni dojela situacije, je vlačila na kup vsa mogoča zelišča in trapila Jeleno z neumnimi zahtevami, naj bi jedla gnjat in slanino. Pravila je, kako da je tudi ona bila v bolnišnici (kolikor vem, v porodnišnici zaradi nekakšnega mastitisa) in kako se ji je strašno zahotelo kislega zelja, in ko ga je pojedla, je temperatura padla, njo pa so srečno odpustili. Nepričakovano je Jelena to neumnost vzela zares. Na vprašanje, ali si česa posebno želi, je po navadi odgovarjala nikalno, zdaj pa je nenadoma s šibkim glasom zaprosila za kisló zelje, da smo vsi planili. Na trgu zelja niso imeli (bil je avgust – starega je zmanjkalo, novega pa še niso kisali). V trgovini sploh ničesar niso imeli, ne novega, ne lanskega, nikjer niti sledi o zelju. Vprašal sem zdravnika, ali sme

Jelena dobiti, kar je prosila, ta pa je zamahnil z roko: "Kakšno zelje! Lahko kvečjemu sok agrumov, zmešan z vodo."

Prinesel sem dve pomaranči in kar tam, ob njeni postelji iztisnil sok. Dodal sem sladkor in prilil mineralno vodo. Nastala je rumena peneča se pijača, ki je napolnila sobo z vonjem ozona. Pridržal sem Jeleni glavo, da bi ji vlival to zmes v utrujeno priprta usta, ona pa je odklonila in s pogledom nakazala, naj jaz prvi pijem. Pokusil sem. Pijača je bila prav božanska in tako sva jo izmenično po požirkih izpila.

Jelena je napol sedela med blazinami. Sonce, ki je posijalo v sobo, je obsijalo njene lase, na stenah, pobarvanih z oljnato barvo, pa je razkrilo razpoke v koncentričnih krogih. Nepričakovano me je ganilo, da sem se sklonil z obrazom k odeji in čez volno in platno začutil njeno slabotno, od vročice izžeto telo.

Gladil sem ji zapestja in kar naprej spraševal: "Lenočka, kaj je?" In nenadoma je žalostno rekla: "Zebe me." Kar v obleki in v kratki beli halji, ki jo je moja mama dobila za bolniške opravke, sem legel k njej na rob povaljane postelje, tako da sem si na desno roko položil njeno peresno lahko glavo, med svoje noge pa sem namestil vso Jeleno, drobno in skrčeno, vso sem objel s svojim telesom. V navalu egoizma in hkrati požrtvovalnosti sem poljubljal njen goreči obraz in ponavljal: "Ti – edina – ljubljena!" In ona je z zadihanim šepetom odgovarjala: "Ne, ti, ti ..." Moja plavolasa Jelena ...

Ugotovil sem, da je fraza, ki mi je obtičala v mislih še iz časov, ko sem bral knjige (najbrž Sterna): "Ljudi ne ljubimo toliko zaradi tega, kar oni naredijo za nas, kolikor zaradi vsega, kar mi naredimo zanje," velika resnica, in več ko sem naredil za Jeleno – preprosto skrbel za bolnico –, bolj sem jo ljubil in več moči sem imel.

Jeleno so hranili samo po kapalki, in kolikor sem se poglobil v medicinske podrobnosti, sem vedel, da dobiva le fiziološko raztopino – natrijev klorid in vitamine, ne nazadnje je stažist (kot sem razumel – s težavo) na ta način prišel do deficitnega krvnega substrata.

Nenadoma so se rezultati analiz zelo izboljšali. Silil sem v lečečega zdravnika, da hočem darovati kri. Po posvetu s profesorjem in desetimi medicinci, ki so se zbrali v Jelenini sobi, mi je njen sobni zdravnik obljubil: "Bomo poskusili. Če bo po prvi kemoterapiji vse v redu, bo možnost preživetja precej večja."

Pri vseh zapletenih duševnih mukah in neskončnih skrbeh me je misel, da bi Jelena lahko umrla, kar zapustila. Zdelo se mi je, da umirajoči očitneje izražajo svoj obup. Pravili so, da je v sobi nasproti mož, srednje težko bolan, zapičil kremplje v roko svoje žene iz zavisti, da je ona zdrava, on pa tu poležava.

Zdelo se mi je, da se vsi skupaj: sama Jelena, zdravniki, obe starki in znanci, ki so postopoma zvedeli za bolezen in hoteli pomagati, trudimo z določenim uspehom in da se mora vse srečno končati, saj je stanje bolnice stabilno. No ja, invalidnost, sem pomislil. Pa kaj, bo pač ležala, brala; jaz sam ji bom bral na glas. Gledala bo televizijo, vsakdanje opravke tako ali tako zmorem sam.

Načrtoval sem, kako bomo Jeleno preselili kam ven iz mesta, na deželo, jaz pa bom prihajal k njej in skrbel zanjo. Predstavljal sem si jo zleknjeno v mreži in v domišljiji že tudi zibal to mrežo pod lipami, tako živo sem si zamišljal to ganljivo sliko, da sem skoraj že videl sončne zajčke na Jeleninem obrazu.

In ravno ko sem bil že ves iz sebe od ginjenosti nad samim sabo, da sem tako dober, sem se naenkrat spomnil neke scene, besed, ki sem jim bil priča že davno in čisto nehote.

S prijateljsem sva v metroju pobrala dve kolegici in ju peljala k njemu domov. Medtem ko je gostitelj šaril po kuhinji, sta se dekletki sprli. Povsem brez razloga sem se zdaj nenadoma spomnil njunega prepira. "Daj nehaj, Angela, tako si debela, da se dedec trese na tebi ko hren v žolci." – "Ti si pa tako mršava, da bi se dalo sekret očistiti s tabo," ji je parirala druga.

Obupano sem stresel z glavo, da bi se znebil zoprnega privida, in začutil, da je moja domišljija za vedno umazana z vsem, v kar sem se tako lahkomišelnost spuščal. V trenutkih največjega navala čustev na isto frekvenco – tako kot pri radijskem sprejemniku – v zavesti nenadoma vznikne grdobija, ki je ni mogoče iztrebiti, je pa svoj čas prav tako zbudila emocije.

"Jele-na, Jele-na!" sem izgovarjal ljubo ime, kot zaklinjanje.

Situacija pa je bila zelo resna.

Pred prvo seanso "kemije" so najini zdravniki, vitki in čili, prinesli iz sobe oglate plastične steklenice in energično odredili, kaj naj dela sestra in kaj smem početi jaz. Po njihovih opozorilih sem razumel, da gre za zelo resno zadevo, ki se je je treba lotiti nemudoma, pa čeprav je bila že skoraj noč. Po kapalki je v kri počasi teklo zdravilo, ki naj bi ubilo prekleto bolezen, strup pa je moral organizem izločiti skozi želodec. Tega, kar sva z Jeleno preživela prvo noč kemoterapije, nočem opisovati.

Po tem, kako so zdravniki zjutraj prizadevno letali v najino sobo preverjat stanje speče Jelene, mi je postalo jasno, da dokončni izid pričakujejo še isti dan. "Preživela sva!" sem hvalil usodo in kakor psiček tekal za mladim zdravnikom v pričakovanju navodil. Spet so ji vzeli kri, in zdravnik je rekel: "Poleg kemoterapije jo je treba okrepiti, sicer ne bo zdržala. Potrebujemo reoferon. Imajo ga v onkološki lekarni, pojdite na Ordinko štiriintrideset."

Zdirjal sem kot nor, da sem strašil mimoidoče s svojo divjo, neobrito pojavo. Ampak v lekarni so mi pojasnili, da tega zdravila ne morem kupiti kar tako: bolnike z rakom v naši državi zdravijo brezplačno, zato potrebujem recept na posebnem formularju okrajnega terapevta. Zaman sem prosil. Ne.

Na okrajni polikliniki je spokojna mlada upraviteljica prelistala tanko Jelenino izkaznico in rekla: "Pri nas ni registrirana z diagnozo rak." Pokazal sem bolniški list, a videti je bila nezaupljiva, nekam je odšla, in ko se je vrnila, je povedala, da mi recepta ne more napisati: "Sredstvo je drago, okraj pa nima fondov." Tepec, takrat se še nisem zavedal, koliko lahko stane zdravilo.

Spet sem stekel v metro, spet na Ordinko, in ko sem planil za pult v kabinet, kjer je sedela debela načelnica, spet začel prositi. Paradoks je bil v

tem, da je lekarna res želela prodati preparat. "Rok trajanja je kratek, cena pa visoka," mi je razlagala ženska v beli halji. "Če kakšna organizacija kupi zdravilo za gotovino, uredimo kot izjemo. Ampak hitro uredite formalnosti, danes je petek, v nedeljo imamo zaprto," me je prijazno odslovila.

Kako organizirati! V inštitutu, kjer je bila zaposlena Jelena, nisem poznal nikogar, da pa bi segla v žep moja pisarna, ki ni imela zadosti denarja niti za izplačilo plač, si nisem mogel niti predstavljati. Zdravilo je bilo čisto blizu Jelene, prinesiti pa ji ga nisem mogel.

Jaz, krepak mož, ki se je nekdam zabaval z jutranjim dviganjem uteži in hodil na zimske pohode, sem se počutil absolutno nesposobnega. Šel sem in preklinjal deželo, v kateri živim, lekarno, ki se je ravnala po zakonih, in sebe, ker jih nisem znal pregovoriti ali v skrajnem primeru prisiliti, da bi mi zdravilo prodali. S silo, z grožnjami. S krajo!

Ko sem se čez pol ure vrnil v lekarno s trdnim namenom dobiti zdravilo, pa četudi bi moral koga ubiti, je tista debela rekla, da mi želi pomagati. "Vzemite zdaj celotni odmerek za gotovino, v ponedeljek pa prinesite poroštveno pismo."

"Koliko stane sto petdeset ampul?" sem vprašal. Povedala je ceno. Zvrtelo se mi je v glavi. Nisem imel toliko tisočev.

Na slepo sem poklical Iro, edino Jelenino prijateljico, katere telefonska številka se je znašla v mojem notesu. Tudi toliko se prej nisem zanimal za Jelenino življenje, da bi poznal ljudi, s katerimi se je družila. Ira me je poslušala, se razburila in obljubila: "V ponedeljek bom napisala poroštveno pismo, ampak težko da bo sindikalni odbor dal toliko. Koliko denarja imaš? Čez vikend ga bom nekaj priskrbela, ostalo pa bo treba zbrati."

Prijatelj je bilo precej, vsi so se odzvali, ampak denarja po pol leta stari denarni reformi skoraj nihče ni imel. "Še ta teden," so mi obljubljali. Ob pol petih – to je bil skrajni rok, ki so mi ga dali v lekarni – sem nabral denarja za devet ampul, za tri dni življenja, kolikor mi je bilo znano.

Odnesel sem ampule v bolnišnico, stopil za minuto v sobo, kjer je ležala Jelena z objokano taščo ob postelji, in planil na železniško postajo. Peljal sem se do Podoljska, kjer je živel moj stari prijatelj, ga – hvala bogu – dobil doma, vzel tisoč rubljev in stekel nazaj na vlak.

Pomislil sem, da bi moral nekaj, kar koli prodati, pa nisem ničesar imel. Doma star magnetofon brez tržne vrednosti ... Slekem sem usnjeno jakno, ki sem jo imel na sebi, in si jo ogledal. Umazana, rokavi oguljeni. Računal sem tudi na mamine prihranke, a vedel sem, da je to šeststo rubljev na knjižici. Nisem mogel čakati do ponedeljka, moral sem kupiti celotni odmerek reoferona, dokler so bili v lekarni za, dokler je trajala nepojasnljiva naklonjenost, kolikor sem razumel – nezakonita.

Stopil sem v vagon. Migotajoča luč je iz teme trgala rdeče in blede fiziognomije, zdelo se mi je, da okrog in okrog ni niti enega normalnega obraza, torej človeka, na kakršnega se lahko obrneš. Bili so utrujeni, hudobni, nekateri očitno pijani in nekam agresivni. Tetke so potovale s težkimi torbami. Neka

starka z belim slamnikom (pa čeprav je bila jesen), ki ji je lezel na obrvi, je postavila na prehod ročni voziček z vrečo.

Stopil sem med klopi in ob ropotu vlaka spregovoril: "Ljudje! Moja žena je bolna. Nujno potrebuje zdravilo. Če mi kdo lahko posodi – tu je moj potni list –, bom vrnil." In sem šel po vagonu.

Vsi so gledali mimo, kot da niso slišali. Uvidel sem, da mi nobeden ne verjame. Ampak ko sem se, že na robu joka, pomaknil naprej, da bi se čim hitreje rešil iz tega ravnodušnega prostora, drvečega v gost mrak s hitrostjo skoraj sto kilometrov na uro, se je nekaj zgodilo.

Nisem iztegoval roke, kape sploh imel nisem, a neke roke so me lovile za žepe jakne, me dohitele, ko sem šel mimo in me zaustavljale. Razumel sem, da mi nobeden noče dati v dolg, denar so mi vtikali v žep tako, kot ga dajemo beračem, ne da bi gledali v oči. To so bili bankovci za rubelj ali tri, nekdo je privlekel na dan pest drobiža. Mojega potnega lista, odprtega na strani prijave, ni nobeden niti pogledal, pač pa je vanj nenadoma legel vijoličast petindvajset-rubeljski bankovec.

Denar mi je začel že padati iz rok, pripogibal sem se, nekdo mi ga je pomagal pobirati s tal. Neka ženska je prinesla zmečkano polivinilasto vrečko, mi jo pomolila in z ukazovalno gesto pokazala, naj vendar dajem denar noter.

Naenkrat sem spoznal, da prositi ni sramotno. Šel sem iz vagona v vagon, pobiral miloščino in nisem čutil ponižanja. Sem in tja me je kdo sumničavo pogledal izpod čela, nekajkrat so me grobo pehali potniki, ki so hiteli izstopiti na postaji. In tedaj sem se spomnil tistega mesta v "Tristanu in Izoldi", ko se junak kot beraški prismuknjenelec vleče čez morja in dežele, da bi še enkrat videl svojo ljubljeno. Kakor da zame ne bi obstajala ne ponos in ne ponižanje.

Sklanjal sem se k rokam, ki so mi v svoji preproščini izročale krvavo prisluženi denar, in ponavljal: "Hvala, hvala!" Naenkrat sem odkril izvorni pomen te besede in z vsem svojim bitjem prosil: "Bog, reši!"*

Prevedla Rahela Zore

*"Spasibo" (hvala) je skrajšano "Spasi, bože!" (Reši, bog!).